Lausunto
25.3.2025
Dnro 142/03.01.01/2025

Irmeli Myllymäki
Maria Salenius
Johanna Selkee
Elsa Mantere
Sami Niemi
Mari Sjöström

Eduskunnan sivistysvaliokunta

HE 13/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion aluehallinto-uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta olla kuultavana ja lausua esityksestä valtion aluehallintouudistusta koskien.

Valtion aluehallinnon uudistaminen on Kuntaliiton näkemyksen mukaan tarpeellista. Hallituksen esityksen kannatettava lähtökohta on, että uudistuksella ei muuteta kuntien ja valtion välistä työnjakoa. Valtion aluehallinnon tehtävillä on paljon yhdyspintoja kuntien tehtävien kanssa, joten muutoksella on vaikutuksia kuntiin. Näitä yhdyspintoja ei hallituksen esityksessä tunnisteta riittävästi. Uudistuksen jatkovalmistelussa on tarpeen arvioida tarkemmin uudistuksen vaikutuksia kuntiin yhteistyössä kuntasektorin kanssa. Uudistus vaikuttaa varsin laajasti lainsäädäntöön, joka ohjaa monilta osin myös kuntien toimintaa sekä ohjausta ja valvontaa.

Uudistuksessa valtion virastojen toimialueet laajenevat ja on tärkeää, että valtion aluehallinto pysyy aidosti alueilla ja toimii kehittäjäkumppanina kunnille ja maakunnille. Voidakseen toimia tehokkaasti valtion aluehallinnon tulee tuntea alueelliset ja paikalliset olosuhteet. Yhtä lailla on ensiarvoisen tärkeää, että kaksikielisillä alueilla aluehallinto pystyy aidosti palvelemaan molemmilla kansalliskielillä ja tuntee molempien kieliryhmien olosuhteet. Erityisesti valtakunnallisen lupa- ja valvontaviraston ja kuntien tehtävien yhdyspintoja on arvioitava ja luotava uusia yhteistyörakenteita. Jotta alueellinen vuorovaikutus varmistetaan, on arvioitava myös elinvoimakeskusten yhdyspintoja kaupunkeihin, kuntiin ja maakuntiin sekä säätää molempien minimitaso virastojen alueelliselle yhteistyölle.

CC BY

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Liikunnan, nuorison ja kirjaston toimialoja koskevat huomiot

Erityisesti aluehallintovirastojen liikunnan, nuorison ja kirjaston toimialoilla on tähän asti ollut myös vahva kehittämis- ja koulutustehtävä. Uudistuksen myötä on vielä epäselvää, miten kyseisiä kehittämis- ja koulutustehtäviä alueelliset erot ja palvelutarpeet huomioiden hoidetaan uudessa valtakunnallisessa virastossa. Lisäksi on tärkeä huomioida kyseisten sektorien merkittävä avustuksenjakotehtävä. Uudistuksen myötä on toivottavaa samalla sekä yhtenäistää avustuksen myöntökriteereitä valtakunnallisesti että säilyttää alueelliseen tuntemukseen ja tietoon perustuva harkinta.

Lupa- ja valvontavirastoa koskevassa laissa, lain 3§:ssä todetaan viraston toimialat ja tehtävät. Kohdan 2) mukaan tehtäviin kuuluvat varhaiskasvatus, koulutus ja kulttuuri –toimiala, johon sisältyy varhaiskasvatusta, opetusta, koulutusta, kirjastoja, liikuntaa, nuorisoa ja hautaamista koskevia lupa-, valvonta-, ohjaus- ja rahoitustehtäviä ja muutoksenhakuviranomaistehtäviä. Tehtäviin ei esityksen mukaan kuuluisi vastaavat lupa-, valvonta-, ohjaus- ja rahoitustehtävät kuntien kulttuuritoimintaa koskevissa asioissa. Laki kuntien kulttuuritoiminnasta velvoittaa jokaista kuntaa järjestämään alueellaan kulttuuritoimintaa. Kulttuuritoimintaa rahoitetaan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän kautta. Sillä on peruspalveluluonne, jota myös arvioidaan muiden peruspalvelujen ohessa (Cuporen erillisarviointi).

Esitämme että lupa- ja valvontaviraston tehtäviin kuuluisi myös em. kuntien kulttuuritoiminnan valvonta ja vastaavat tehtävät. Esitämme, että kuntien kulttuuritoimintaa koskevaan lakiin muutetaan vastaavasti lain 4§:ään valtion viranomaisen tehtäviä koskevaan pykälään, että “Kulttuurin ja taiteen edistämisen tehtäviä alueilla hoitavat Museovirasto ja Taiteen edistämiskeskus sekä lupa- ja valvontavirasto sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset niitä koskevan lainsäädännön mukaisesti.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Kuntien vastuulle kuuluvan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ja siihen läheisesti liittyvän ehkäisevän päihdetyön ohjauksen ja valvonnan kokonaisuuden kannalta uudistus antaa mahdollisuuden yhtenäisempään linjaan koko maassa. Samanaikaisesti uudistuksen myötä keskittyvä ohjaus ja valvonta kuitenkin saattaa vaarantaa paikallisten erityisolosuhteiden ja toimivien käytäntöjen hyödyntämistä, joita esimerkiksi kuntien ja hyvinvointialueiden osalta luodaan. Kuntaliitto pitääkin tärkeänä, että uudistuksessa huomioidaan riittävällä tavalla kuntien itsehallintoon liittyvä mahdollisuus tuottaa palveluita ja toimintarakenteita omista lähtökohdista olemassa olevan lainsäädännön puitteissa lisäämättä tarpeetonta ohjausta ja valvontaa. Esimerkiksi esiin nostettu tavoite hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen

yhteistyön rakenteiden varmistamiseksi ei pohjaudu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä annetun lainsäädännön piiriin, koska yhteistyön rakenteista ei ole erikseen säädetty, ainoastaan velvoitteesta tehdä yhteistyötä.

Kasvatus- ja koulutuspalvelut valtion aluehallinnon uudistamisessa

Esityksen perusteluissa todetaan, että varhaiskasvatus-, koulutus- ja kulttuuritoimialan keskeisemmät tehtävät liittyvät koulutuksen muutoksenhakuun ja kanteluihin sekä varhaiskasvatuksen kanteluihin ja valvontaan. Tämä noudattaa nykytilannetta muutoin, mutta voimassa olevassa järjestelmässä Aveilla on sivistyspalveluissa myös alueellisesti tärkeä kehittämis- ja kouluttajarooli.

Aluehallintoviranomaisen tehtäviin liittyen Kuntaliitto on kummeksunut parhaillaan perusopetuslakiin ehdotettavaa muutosta, jonka mukaan Aluehallintovirastolla olisi jatkossa oikeus ottaa perustellusta syystä myös omaaloitteisesti tutkittavaksi opetuksen lainmukaisuus. Muutoksessa ollaan lisäksi säätämässä Aluehallintoviraston käytettävissä olevista sanktioista. Lakiesitys (HE 212/2024 vp) on tällä hetkellä eduskunnan käsittelyssä. Kuntaliitto ei kannata valvontatehtävien laajentamista esitetyllä tavalla. Kuntaliitto on osallistunut sivistysvaliokunnan kuulemiseen 11.2.2025 ja antanut asiasta erikseen lausunnon (HE 212/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta. | Kuntaliitto.fi).

Kuntaliitto pitää huomattavasti vaikuttavampana toimena, että Aluehallintovirastojen roolia opetuksen järjestäjien informaatio-ohjauksessa kehitetään johdonmukaisesti ja alueelliset koulutusmahdolliset turvataan. Näillä tavoin pystytään ennakollisesti vaikuttamaan opetuksen järjestäjien toimintaan sekä tukemaan ns. omavalvontaa ja itsearvioinnin menetelmien kehittymistä.

Lopuksi

Kuntaliitto kiinnittää huomiota, että aluehallintouudistus on laajuudeltaan mittava, jolloin olisi perusteltua välttää valvontatehtävien laajentamista nykytilaan nähden. Merkittävässä muutostilanteessa olisi valvontatehtävien laajentamisen sijaan mahdollista painottaa opetuksen järjestäjien informaatio-ohjauksen valtakunnallista kehittämistä koko maan kattavan toimivallan omaavan virastorakenteen pohjalta johdonmukaisesti ja opetuksen järjestäjien koulutusmahdolliset turvaten.

SUOMEN KUNTALIITTO

Minna Karhunen
toimitusjohtaja

Irmeli Myllymäki
Koulutusasioiden johtaja

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi